

عملاً بسیاری از زمینه‌هایی که ایران علاقه‌مند به دریافت کمک یا خرید محصول از روسیه بود را کند ماند.

این در حالی بود که روسیه در شرایط پس از فروپاشی شوروی با تنگنای مالی بسیاری روبه‌رو بود که از قضا دلارهای نفتی ایران می‌توانست راهگشای آنها باشد.

در نهایت و پس از مشاهده عدم جلب همکاری‌های قابل توجه ایالات متحده آمریکا در سال ۲۰۰۰، ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهور وقت روسیه معاهده گور-چرنومردین را با وجود تعهد جریمه ۴ میلیارد دلاری زیر پا گذاشت تا بتواند وارد معامله‌های تسلیحاتی با ایران شود.

دهه ۱۹۹۰ برای ایران در تأمین نیازهای دفاعی خود از روسیه کم رونق بود و تحویل آخرین فروند سفارشی زیردریایی کیلو در سال ۱۹۹۵ را می‌توان برجسته‌ترین رخداد آن دانست.

در حالی که در همین دوران روسیه به‌واسطه فروش جنگنده سوخو ۲۷ و حتی راه‌اندازی خط تولید آن برای چین درآمد بالایی کسب کرده و نمونه‌های مشتق شده از آن را به هند و چین پیشنهاد داده و در حال بازاریابی گسترده‌ای بود.

طبعاً خرید در حوزه محصولات هوایی هم برای ایران بسیار اهمیت داشت و می‌توانست کمک بزرگی هم به اقتصاد روسیه کند.

تکمیل ناوگان میگ ۲۹ و سوخو ۲۴ و احتمالاً خرید سوخو ۲۵ که یک هواپیمای تخصصی پشتیبانی نزدیک هوایی بود از مهم‌ترین گمانه‌هایی است که در این مورد قابل طرح است. البته سال‌های بعد نشان داد که ایران تمایل به محصولات و پرنده‌های دیگر و انواع تسلیحات و تجهیزات دیگر هم دارد؛ مواردی که ضمن گسترش روزافزون برنامه‌های داخلی و ساخت بومی تجهیزات در ایران، دلارهایی هم بابت دریافت کمک خارجی در تسریع برنامه‌ها و خرید برخی محصولات در دهه ۱۹۹۰ به جای روسیه به چین و دیگران رسید.

یکی از جالب‌ترین موارد درخواست‌های تسلیحاتی ایران از روسیه در دهه ۱۹۹۰ به ماجرای موشکی بازمی‌گردد که هیأتی به سرپرستی شهید حسن طهرانی مقدم برای خرید فناوری ساخت و تولید یا محصول موشکی به روسیه سفر کرده بودند.

ایران برای روزآمدسازی و رفع خلأهای شبکه پدافند هوایی خود، رادارهای مختلف و بعضاً بسیار پیشرفته‌ای در آن دوران از روسیه تحویل گرفت. رادارهای مشهور نبو، کاستاو گاما که تخصص ویژه‌ای در ردیابی و شناسایی اهداف پنهانکار راداری دارند. اینها در واقع اجزای کشف و ردگیری در شبکه‌ای بودند که با سامانه موشکی اس ۳۰۰ در نقش ابزار مقابله و البته تور-ام-۱ در نقش دفاع لایه آخر و برخی سامانه‌های جنگ الکترونیک تکمیل شده و سد دفاعی بسیار محکمی در برابر حمله هوایی که دائماً از سوی آمریکا و اسرائیل در آن دوران بر زبان رانده می‌شد تشکیل می‌دادند

دهه بعد تنها فرصت برای بازسازی اساسی توان زرهی ایران بود. پس از فروپاشی شوروی و رسیدن حکومت به بوریس یلتسین، تفکرات غرب گرایانه وی روابط تسلیحاتی ایران و روسیه را دچار مشکلاتی کرد. در واقع یلتسین برای گرفتن امتیازاتی از غرب و تعامل سازنده با آنها حاضر شد حتی اقدام به توقف بخش‌هایی از قراردادهای کند.

در توافقی بین مسکو و واشنگتن که به معاهده گور-چرنومردین بین این دو کشور معروف است، مسکو تعهد داد پس از اتمام قراردادهایی که تا دسامبر ۱۹۹۱ معادل آذر ۱۳۷۰ بسته شده دیگر روابط تسلیحاتی خود با ایران را ادامه ندهد. در نتیجه

این پرنده‌ها هم شامل انواع غربی و بیشتر شرقی بود. جنگنده‌های ساخت شوروی در بین آنها که به مرور عملیاتی شدند شامل میگ ۲۹، سوخو ۲۲ و ۲۴ و ۲۵ بوده و نیز هواپیمای ترابری ایلوشین ۷۶ و دو فروند هم از نمونه‌های آواکس و مراقبت الکترونیکی هواپایه از این پرنده هم در بین انواع وارد شده به ایران از عراق وجود داشت.

میگ ۲۹ و سوخو ۲۴ به‌واسطه اینکه بتازگی از شوروی خریداری شده بودند بسرعت جذب ناوگان نیروی هوایی ارتش شدند و بقیه هم در سال‌های بعد به خدمت گرفته شدند. تعدادی میگ ۲۳ و ۲۷ و سوخو ۲۰ هم در بین آنها وجود داشت که عملیاتی نشدند. به این ترتیب بخشی از ناوگانی که شوروی در قالب حمایت‌های پررنگ خود به رژیم بعث عراق فروخته بود بدون هزینه نصیب ایران شد.

■ خریدهای نظامی از روسیه در دهه ۹۰

بخشی از قرارداد ایران و شوروی که به آن پرداخته شد در دهه ۱۹۹۰ به ثمر نشست. از آن جمله قرارداد خط تولید تانک‌های تی ۷۲ بود که در کنار خرید آنها در مجموعه وزارت دفاع راه‌اندازی شد.

گونه‌هایی از این تانک در اختیار عراق ضربات مهلکی به خطوط رزمی ایران در جنگ تحمیلی وارد کرده بودند و خرید و ساخت تحت امتیاز آن گام بسیار بزرگی برای تقویت توان زرهی نیروهای مسلح بود. گونه خریداری و نیز تولید شده در ایران T-۷۲S بود که تجهیزات پیشرفته تری نسبت به نمونه در اختیار عراق داشته و نسبت به تمام تانک‌های موجود در ایران هم به روزتر بود؛ البته تعدادی تی ۷۲ در بین تانک‌های غنیمت گرفته شده در جنگ هم بود و تعدادی هم از کشورهای دیگر خریداری شد.

از میان تجهیزات مهم خریداری شده از روسیه می‌توان به سامانه کنترل آتش جدیدتر که دقت شلیک بالاتری برای آن فراهم می‌کرد، امکان شلیک در حال حرکت، گلوله‌گذار خودکار و امکان شلیک موشک ضد زره و ضد بالگرد از لوله تانک اشاره کرد. گذشت چند سال نشان داد قرارداد تی ۷۲‌های مذکور تا چند

